

**A SZERZŐI JOGI ÉS IPARJOGVÉDELMI SZABÁLYOZÁS ÉS “AZ INFORMÁCIÓS
TÁRSADALOMBAN NYÚJTOTT SZOLGÁLTATÁSOK EGYES JOGI VONATKOZÁSÁIRÓL,
KÜLÖNÖSEN AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELEMRŐL” SZÓLÓ 2000/31/EK IRÁNYELV
 (“IRE”) KAPCSOLATA**

A Gazdasági Minisztérium felkérésére készült tanulmány
2000. szeptember

Szerző: Dr. Faludi Gábor

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1. Az IRE hatálya alól kifejezett szabályok veszik ki a szerzői és iparjogvédelmi jogok szabályozását, továbbá a domain (tartomány) nevek kezelésbe adásának rendjét.
2. Az IRE csak az elektronikus szerződéskötés, és a szolgáltatói felelősség korlátozása terén áll kapcsolatban a szerzői joggal és az iparjogvédelemmel.
3. Az elektronikus szerződéskötés IRE-vel harmonizáló rendelkezései, továbbá a távollevők közötti szerződések és az elektronikus aláírás szabályai együttesen lehetővé fogják tenni, hogy az elektronikus dokumentumváltás, illetve az elektronikus küldemény megfelelő ráutaló magatartással való elfogadása is kielégítse az írásba foglalás, sőt a teljes bizonyító erejű magánokirat kellékeit; ez fokozza a jog- és forgalombiztonságot.
4. A harmadik személyek által hálózati hozzáférés számára felhelyezett, és a szolgáltató által nem ismert és elvárhatóan nem is ismerhető tartalmat tároló és továbbító internet szolgáltatók felelősségét az IRE-vel összhangban státusz-jogszabályukban lehet korlátozni. Az önszabályozás elősegítheti a minden érdekelt számára előnyös értesítési/eltávolítási eljárás magánjogi úton való bevezetését.

**I.
KIINDULÁS**

A Kormány 100/2000. (VI.23.) rendelete szól az információs társadalom megvalósításával összefüggő feladatokról. A rendelet 1. § alapján a Kormány szükségesnek tartja az informatika széleskörű alkalmazása jogi, szabályozási háttérének kialakítását az Európai Unió követelményeinek megfelelően (1.§ (b) pont), ezen belül “... az egyértelmű szabályrendszer ... meghatározását, az elektronikus kereskedelem elterjedésének segítését” (1.§ (g) pont).

Az információs társadalom megvalósítása, más szempontból közelítve az informatika széles körű alkalmazásának elősegítése jogi háttérének kialakítása sokrétű, gyakran egymást átfedő jogalkotói tevékenységet igényel. E szélesen megfogalmazott feladatkörön belül elhelyezkedő, az elektronikus kereskedelem jogi feltételrendszerének meghatározásában álló feladatok is számos létező jogszabályt érintenek, illetve új rendelkezések megalkotását igénylik.

II. AZ IRE HATÁLYA

“Az információs társadalomban, a belső piacon nyújtott szolgáltatások egyes jogi vonatkozásairól, különösen az elektronikus kereskedelemről” szól az IRE, és még a rövidített cím is tág (irányelv az elektronikus kereskedelemről).

Az elektronikus kereskedelem jóval szűkebb fogalom, mint az információs társadalomban nyújtott szolgáltatások teljes körét átfogó “e-business”(a kifejezés tartalmára nem tökéletesen utaló fordítással: elektronikus “üzletvitel”).

Az előbbi fogalom elvileg a horizontálisan elhelyezkedő, mellérendelt, jogilag autonóm felek számára, elektronikus eszközök útján nyújtott szolgáltatások igénybevételének (garanciális) szabályait fedi. Ezen belül is részben közigazgatási jellegű (szolgáltatók jogalanyiséga, elektronikus reklámközlemények küldését korlátozó szabályok), részben polgári jogi (elektronikus szerződések, szolgáltatók polgári jogi felelősségének korlátozása), részben pedig társadalmi szervezeten belüli önszabályozás körébe eső (szabályozott hivatásokat űzők önként vállalt magatartási szabályai) normacsopotról van szó, és a közelítő jogalkotás során is e csoportosítást célszerű figyelembe venni.

Az utóbbi fogalom (tehát az ún. e-business) ennél jóval tágabb, abba az elektronikus eszközökkel végezhető minden közigazgatási tevékenység (akár hatósági tevékenység, akár azon kívül eső közigazgatási szolgáltatás), és a belső szervezeti “igazgatás” keretében elektronikusan nyújtott minden szolgáltatás (pl. munkaviszony keretében elektronikus eszközzel nyújtott szolgáltatás, akár távmunka végzése, akár munkáltatói szolgáltatás, vagy közoktatási, illetve egészségügyi intézmény elektronikus szolgáltatásának igénybe vétele stb.) is beletartozik. A legtágabb értelemben vett információs társadalmi szolgáltatások tehát átfogják ezeket a tevékenységeket is. Az IRE ezekben az esetekben is alkalmazandó, de csak annyiban, amennyiben (internet) szolgáltató által történő elektronikus információ tárolásról, továbbításról, és az információ egyedi hozzáférhetőségéről van szó.

Az IRE hatálya a fenti szűkítésen belül is több szempontból tovább szűkített. Bár elvileg minden olyan témakört érinteni kíván az IRE, amely információs, elektronikus úton nyújtott szolgáltatásokkal függ össze, azonban csak azokat az elemeket érinti, amelyek az elektronikus jelleghez kapcsolódnak. Ez azzal jár, hogy az említett szolgáltatások egyéb, nem az elektronikus jelleggel kapcsolatos elemeire, amelyek egyébként tárgyai a közösségi szabályozásnak, a megfelelő közösségi szabályt is alkalmazni kell. Ennek révén meglehetősen bonyolult az elektronikus kereskedelem szabályozása. Az IRE távolról sem valamiféle elektronikus kereskedelmi kódex, amelynek a nemzeti jogba való beültetése egyszerű, jóformán csak fordításból és egy közelítő nemzeti jogszabály megalkotásából álló feladat.

A széles tárgykörből adódó nehézséget hivatott csökkenteni, hogy az IRE azt a szűkített célt tűzi ki, hogy csak “annyit” szabályozzon, amennyi a közösségi belső piacon a hagyományos szolgáltatások szabad áramlásához hasonlóan az elektronikus szolgáltatások szabad áramlásához is feltétlenül szükséges. E célkitűzés eredménye az ún. “szabályozott tárgykör” (“coordinated field”) (21)-es magyarázat, 2. Cikk (h) bekezdés), amely az IRE tárgyi hatályának meghatározását jelenti.

III.

AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM KÖRÉBEN NYÚJTOTT SZOLGÁLTATÁS

A 2. pont szerint meghatározott értelmezés keretében az információs társadalomban nyújtott (elektronikus kereskedelmi) szolgáltatás ismérveit maga az IRE nem tartalmazza, (17)-es magyarázata, illetve a 2. Cikk (a) bekezdése utal azokra a jogforrásokra, ahol a fogalom meghatározás már megtörtént (98/34/EU, és 98/84/EU irányelvek).

Információs (elektronikus kereskedelmi) szolgáltatás az IRE alkalmazásában:

1. a távolban lévők számára,
2. elektronikus adatkezelést és - tárolást végző eszközök útján nyújtott *egyedileg hozzáférhető* szolgáltatás, tekintet nélkül arra, hogy az a szolgáltatás igénybe vevője szempontjából ingyenes, vagy visszerhes-e, és annak nyújtását az igénybe vevő közvetlenül megrendelte, vagy kezdeményezte-e.

Még akkor is, amikor a természetes személyek között az elektronikus küldemény elküldése és fogadása kívül esik az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás fogalmán, a küldemény átmeneti tárolásában, műszakilag szükséges lemásolásában, esetleges célszerű szét darabolásában, irányításában (útvonalának automatikus kiválasztásában) és a címzett(ek)hez továbbításában álló közreműködés elektronikus, az IRE körébe eső szolgáltatás.

A tárgyi hatály meghatározásához további alátámasztást jelent az IRE (21)-es magyarázata, amely a “szabályozott tárgykörön” belül “on line” tevékenységeket, így információ szolgáltatást, hirdetést, vásárlást, és szerződéskötést említ.

IV.

KIVÉTEL AZ IRE HATÁLYA (A SZABÁLYOZOTT TÁRGYKÖR) ALÓL

Részben az Európai Közösségen belül a tagállamok jogrendszereinek különbségei, részben az elektronikus szolgáltatás egyéb jogforrásban szabályozott sajátosságai miatt az **IRE Mellékletében** felsorolt szolgáltatások illetve tárgyak nem tartoznak a szabályozott tárgykörbe (3. Cikk (3) bekezdés).

A Melléklet szerint az IRE 3. Cikk (1) bekezdése és (2) bekezdése nem vonatkozik (többek között) a szerzői és szomszédos jogokra, továbbá a 87/54/EGK és a 96/9/EK sz. irányelvekben meghatározott vagyoni jogokra, valamint az iparjogvédelmi jogokra.

A két hivatkozott rendelkezés közül az első mondja ki az EU tagállamok számára az IRE-val harmonizáló, a területükön bejegyzett szolgáltatókra alkalmazandó jogszabályok megalkotásának kötelezettségét az IRE által meghatározott “szabályozott területen”. A második szabály a tagállamok által megalkotandó, harmonizált szabályok területi hatályát rendezi, kimondva, hogy az IRE-hez közelítő nemzeti szabályok a tagállamok területén kívül székhellyel rendelkező szolgáltatók által nyújtott elektronikus szolgáltatások szabadságát nem korlátozhatják.

A kivétel - feloldva az IRE tömör hivatkozását, és értelmezve a szerzői és szomszédos jogokat, továbbá az iparjogvédelmi jogokat - azt jelenti, hogy az IRE hatálya nem terjed ki az alábbi jogosultakat megillető vagyoni jogokra, és a vagyoni jogok alóli kivételekre, hiszen ezeket sajátos, az adott területet szabályozó EU irányelvek (és ezekkel harmonizáló, megfelelő nemzeti törvények) szabályozzák:

- szerzői jogosultak (ideértve a szerzői jogi védelemben részesülő adattárak jogosultjait is)
- szomszédos jogi jogosultak (előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, rádió és televízió szervezetek, film-előállítók),
- szerzői jogi védelemben nem részesülő adattárak sui generis jogvédelmének¹ jogosultjai,
- a félvezető termékek topográfiája védelmének jogosultjai,
- szabadalmak,
- ipari és használati minta jogosultjai,
- védjegyjogosultak,
- gyógyszertermékek, növényvédő szerek, növényfajták szabadalmi oltalmát kiegészítő oltalmak² jogosultjai.

Ebből az következik, hogy az IRE-hez közelítő magyar jogalkotásban e tárgyköröket nem kell és nem is szabad érinteni, mert ezeket az IRE maga is leválasztja az elektronikus kereskedelemről. (Az ún. intellectual property - ide tartozik a szerzői jog és az iparjogvédelem - külön szabályozási terület, az ún. vállalati jogba tartozik)³. Az elektronikus kereskedelem és a szerzői jogi / iparjogvédelmi jogosultakat illető jogok összekeverése kezelhetetlen, és alkalmazhatatlan jogforrást eredményezne, mert kiszakítana az egyes oltalmi tárgyakhoz fűződő szabályozási tárgyakat abból a sajátos logikai rendből, amelyre e speciális jogterület szabályai épülnek, és amely nélkül a kiszakított szabályok ért(elmez)hetetlenek lennének. **Ez nem azt jelenti, hogy ne lennének magától értetődő érintkezési pontok az elektronikus kereskedelem és a szerzői jogi/iparjogvédelmi jogok között. A szabályozási elválasztás azonban a tárgy, a szabályozási módszer és az e két tényezőtől adódó szabályozási logika sajátosságaira tekintettel szükségszerű. (Ezt tükrözi az IRE alóli kivételt kimondó rendelkezés.)**

V.

ÉRINTKEZÉSI PONTOK AZ ELEKTRONIKUS KERESKEDELEM ÉS A SZERZŐI JOGI ÉS IPARJOGVÉDELMI JOGOSULTAK JOGAIKÖZÖTT

Az érintkezési pontok abból adódnak, hogy az internet-címek (tartománynevek) adományozása találkozhat /ütközhet elsősorban védjegyhez, és kereskedelmi névhez fűződő jogokkal, e nevek

¹ Az oltalom a magyar jogban még nem létezik. Ld. a 2002. december 31.-ig terjedő időszakra vonatkozó jogharmonizációs programról ... szóló 2140/2000. (VI.23.).Korm. Határozat (Határozatok Tára 2000/27.sz.) 5. Vállalati jog c. fejezetet

² Az oltalom a magyar jogban még nem létezik. Ld. a 2002. december 31.-ig terjedő időszakra vonatkozó jogharmonizációs programról ... szóló 2140/2000. (VI.23.).Korm. Határozat (Határozatok Tára 2000/27.sz.) 5. Vállalati jog c. fejezetet

³ Ld. az előző lábjegyzetben hivatkozott kormányhatározatot, amely az uniós jogforrások közösségi jogrendben meghatározott helyét követi; az egész uniós jogharmonizáció ennek mentén történik.

lefoglalása, használata emellett lehet tisztességtelen versenyselekmény, másrészt pedig az egyik legelterjedtebb (jogszerű, vagy jogsértő) elektronikus kereskedelmi szolgáltatás nem más, mint szerzői művek/szomszédos jog által védett teljesítmények számítógépes hálózaton keresztül történő hozzáférhetővé tétele. **Az IRE és annak nemzeti jogba való beültetése a szerzői és iparjogvédelmi jogok gyakorlását fogja érinteni.** Az IRE-ban szabályozott tárgykör ugyanis akként kapcsolódik a leírt szerzői jogi és iparjogvédelmi tárgyakhoz, hogy:

- a) az elektronikus szerződéskötés szabályaival befolyásolja a szerzői jogi és iparjogvédelmi jogszerzés módját, valamint
- b) a hagyományos értelemben vett hálózati hozzáférést és tartalomtárolást nyújtó internet szolgáltatók felelősségét meghatározott cselekmények tanúsítása esetére a tartalom eltávolítására korlátozza, és ezzel hozzásegíthet a jogsértő tartalommal okozott sérelem orvoslásának gyorsabb és egyértelműbb rendezéséhez.

Ad a) A szerzői jogban és az iparjogvédelem egyes területein a magyar jogban általában csak írásba foglalt, egyes esetekben legalább teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt felhasználási/hasznosítási, illetve jogátruházási szerződéssel lehet érvényesen jogot szerezni⁴. (A kivételek felsorolása nem erre a munkaanyagra tartozik). Egyes esetekben az iparjogvédelemben a szerződéssel keletkeztetett jogátruházás teljes jogi hatályának beálltához lajstromozás is szükséges, de ez nem minden esetben a szerződés, illetve a jog keletkezés érvényességi kelléke.

Az IRE elektronikus szerződéskötési szabályai a távollevők közötti szerződések már harmonizált (de az elektronikus szerződéskötés szabályainak megalkotásával összhangban felülvizsgálható) szabályaival, továbbá az elektronikus aláírás technikáját és jogi hatályát rendező jövőbeli törvénnyel együtthetve lehetővé fogják tenni, hogy "rákattintással", azaz elektronikus küldemény megfelelő ráutaló magatartással való elfogadásával (és elektronikus aláírással) elektronikus úton a polgári anyagi jog szabályai szerint írásba foglalt szerződés szülessen, sőt az így létrejött elektronikus dokumentumváltás - az elektronikus aláírás hitelesítésével - megfelelhet a teljes bizonyító erejű magánokirat alaki kellékeinek is. E jogalkotás jelentős mértékben hozzájárulhat a forgalom- és jogbiztonság fokozódásához. (Ez esetleg odáig is elvezethet, hogy az elektronikus szerződéskötés gyors, biztonságos, és könnyű voltára tekintettel fokozatosan megszűnhetnek azok a kivételek, amelyek írásba foglalás nélkül is lehetővé teszik érvényes szerzői jogi /iparjogvédelmi felhasználási/hasznosítási, illetve jogátruházási szerződés kötését). Az, hogy az elektronikus szerződéskötés előbbieik szerint értett "komplex" szabályai milyen jogforrás(ok)ban kapnak helyet, nem erre a munkaanyagra tartozik. Az viszont leszögezhető, hogy kellő általánosságú szintű rendelkezés csak a Ptk-ban, illetve az eljárásokban felhasználható bizonyítási eszközök szempontjából az eljárási törvényekben foglalhat helyet, és a szabályozás módja, tartalma, időzítése

4

A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. 15.§ (1) bekezdés, 25.§ (2) bekezdés, 55.§ (2) bekezdés, a védjegyről és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. tv. 20.§, 48.§ (2) bekezdés, 98.§ (1) bekezdés, a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. tv. 17.§ (1) bekezdés, 28.§ (1) bekezdés utaló szabályai, a mikroelektronikai félvezető termékek topográfijának védelméről szóló 1991. évi XXXIX. tv. 8.§ (1) és (3) bekezdés, 17.§ (4) bekezdés utaló szabályai, az ipari minták oltalmáról szóló 1978. évi 28. tvr. 3.§ (1) bekezdés, 13.§ (2) bekezdés, 15.§ (1) bekezdés utaló szabályai, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. 45.§, 55.§ (a kivételek nélkül) is

meghatározását összhangba kell hozni a Ptk. kodifikációs folyamatba tett munkálataival.

Ad b) Az elektronikus kereskedelem keretében a szerzői művek/szomszédos jogi teljesítmények hozzáférhetővé tétele olyan folyamat, amelyben az első állomás - a művet/teljesítményt hálózati hozzáférés számára "felhelyező"/elküldő tartalomszolgáltató szerzői jogi felelősségét a szerzői jogi törvény megfelelően szabályozza, és ezt az IRE-hez közelítő jogalkotás sem érintheti. A hálózati hozzáférésben közreműködő távközlési szolgáltató (vezetékes hozzáférést feltételezve) a ma hatályos szabályok alapján sem felel, mert nem valósít meg szerzői jogi felhasználást (ez az ún. "mere conduit", egyszerű átvitel). A közbülső állomás, az ún. internetszolgáltató felelősségét fogja egyértelmű keretek között korlátozni az IRE átültetése, meghatározva a felelősségkorlátozásra alapot adó cselekményeket. E szabályok helye egyértelműen a szolgáltatók státusz - közigazgatási jogszabálya, hasonlóképpen a jelenleg hatályos, pl. a posta, mint "hírközlő" szolgáltató, vagy a távközlési szolgáltatók felelősségét szabályozó "státusztörvényekhez". Ilyenformán a hírközlési törvény elképzelt, és törvénytervezetben rögzített hatályától, illetve távközlési-informatikai jogalkotói döntéstől függ, hogy a tartalomhordozó jel-, adat-, információ-továbbítás egységes szabályozási koncepciójában, vagy valamely külön jogforrásban kapnak-e helyet az IRE nyomán egyébként is megalkotandó státuszszabályokkal együtt a felelősségkorlátozó rendelkezések. Mivel az IRE a jogsértő tartalomról történő értesítés és ennek nyomán az eltávolítás szabályainak megalkotását a nemzeti jogra bízta (14. cikk (3) bekezdés, (46)-os magyarázat), döntést kell hozni - alapos érdekegyeztetés után - arról, hogy az értesítés/eltávolítás rendjéről rendelkezzen-e az internet szolgáltatók helyzetét az IRE-vel összhangban rendező státusz-jogszabály. E döntést megelőzheti a mindenki számára kívánatos önszabályozás: az érdekelt jogosultak - közös jogkezelő szervezeteik útján - és a szolgáltatók megfelelő érdekképviselői szervei megállapodhatnak külföldi (pl. finn, argentin) példák alapján arról, hogy magánjogi alapon bevezetik az értesítési/eltávolítási eljárást, amely a ma hatályos szabályok alkalmazásához képest csökkentené a szolgáltatók felelősségének mértékét. A szabályozás (önszabályozás) során figyelemmel kell lenni arra, hogy a szolgáltatói szerepek keveredhetnek, és a felelősségkorlátozásra csak az elvárhatóan nem ismert tartalmat tároló és továbbító (hozzáférhetővé tevő) szolgáltatói cselekmények jelentenek jogalapot.

Végezetül meg kell jegyezni, hogy a szerzői/szomszédos jogi jogosultak vagyoni jogai alóli további, az elektronikus kereskedelem által szükségessé vált, a magáncélú és könyvtári jellegű felhasználással kapcsolatos kivételekről az IRE-hez közelítő szabályozási koncepció kidolgozása során nem kell döntenet, mert egyrészt a közönség körében megvalósuló magáncélú letöltés már ma is szabad felhasználás⁵, másrészt pedig e témáról már született kormánydöntés. Új szabad felhasználási eseteket a szerzői jogi törvénynek a 2140/2000. (VI.23.) Kormányhatározatban előírt⁶, az információs társadalommal kapcsolatos szerzői és szomszédos jogokról szóló, elfogadásra váró tanácsi és parlamenti irányelvéhez közelítő módosítása tartalmazhat ahhoz képest, hogy a nemzeti jogok számára nem kötelező rendelkezéseket, hanem csak felhatalmazásokat (ún. engedő, "may" szabályok) adó irányelv tervezet átültetésének előkészítése során hogyan végződik a jogosultak és a felhasználók érdekegyeztetése. Ez a folyamat még az

⁵ Szjt. 35.§ (1) bekezdés

⁶ 5. Vállalati jog - szellemi tulajdon- a táblázat harmadik sora

EU-n belül sem zárult le!

A jogalkotás tervezésekor azt sem célszerű szem elől téveszteni, hogy a tagállamok számára is 18 hónap áll rendelkezésre az IRE-vel harmonizáló jogszabályok megalkotására (22. cikk: a határidő 2002. január 17.). Egy tagjelölt államban (“applicant country”! ld. a (62)-es magyarázatot) nem lenne oktalan a jogalkotás során tanulmányoznínéhány vezető EU tagállamban alkalmazásra kerülő megoldást.

További információért a fenti publikációval kapcsolatban keresse Dr. Faludi Gábort a Szecskay Ügyvédi Iroda - Attorneys at Law-nál telefonon (+36 (1) 472 3000), faxon (+36 (1) 472 3001) vagy e-mailen (info@szecskay.com).